

บทที่ 10 อินโดจีน

สำหรับประเทศกลุ่มนี้ก็จะกล่าวถึงโดยสังเขปเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อเท็จจริงต่างๆ น้อย กับอีกประการหนึ่งการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศเหล่านี้ยากที่จะหลีกเลี่ยงการวิจารณ์ได้ ซึ่งอาจไม่เป็นสิ่งที่สมควรนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศที่ขาดความสัมพันธ์ที่ระหว่งกัน ดังนั้น เรื่องราวของการพัฒนาของกลุ่มนี้จึงเป็นไปโดยสรุปให้เห็นโครงสร้างของความ เป็นมาเท่านั้น

1. การยึดครองอินโดจีนโดยฝรั่งเศส

ประเทศเวียดนาม เป็นประเทศที่รับวัฒนธรรมและรูปแบบการปกครองของจีนมาใช้มาก ในต้นศตวรรษที่ 15 นั้น เวียดนามแบ่งเป็นสองเขต ทางเหนืออยู่ภายใต้การปกครองของตระกูลฉินทางใต้ปกครองโดยตระกูลเหงียน ทั้งสองตระกูลต่อสู้แย่งชิงอำนาจและมีการบุกรุกไปในแดนของอีกฝ่ายเสมอมา ในที่สุดประมาณ ค.ศ. 1693 นั้น เวียดนามถูกแบ่งเป็นสองส่วนโดยมีกำแพงเมืองคองฮอยเป็นเส้นกั้น เหตุการณ์ที่สำคัญใน ค.ศ. 1793 คือกบฏไต่เซิน นำโดย 3 พี่น้องแห่งตระกูลเหงียน^{1/} ผลจากสงครามนั้นมีเจ้านายญวนหนีมาพึ่งไทย 2 องค์คือ องเชียงซุนและองเชียงสือ ในที่สุดกบฏถูกปราบลงได้ใน ค.ศ. 1802 โดยความช่วยเหลือของไทยและฝรั่งเศส ทั้งนี้ฝ่ายกษัตริย์ญวนให้สัญญาแก่ฝรั่งเศสว่าถ้าช่วยปราบกบฏได้จะได้รับสิทธิค้าขายและเผยแพร่ศาสนา

ฝรั่งเศสได้เข้ามาเผยแพร่ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในประเทศเวียดนาม

และได้รับการสนับสนุนจากกษัตริย์ญวนอย่างมากเพราะใน ค.ศ. 1802 ได้ช่วยปราบ
กบฏโคเชิน (กบฏโดยพวกตระกูลเหงียน) ได้สำเร็จดังกล่าแล้ว ทำให้กษัตริย์ญวน
ให้สิทธิในการเผยแพร่ศาสนาและค้าขายอย่างเสรี แต่กษัตริย์องค์ต่อๆ มาไม่ไว้ใจ
ฝรั่งเศสจึงขับไล่และทำร้ายหรือแม้กระทั่งประหารบาทหลวงชาวฝรั่งเศสอย่างทารุณ
แม้ฝรั่งเศสจะเรียกร้องให้เวียดนามผ่อนปรนใดๆ เช่น ปลดปล่อยบาทหลวงจากที่คุม
ขัง เวียดนามหาได้นำพาไม่ ความกตัญญูจากเวียดนามต่างๆ ทำให้ฝรั่งเศสมีความ
รู้สึกว่าคุณหมิ่นในศักดิ์ศรีจึงเข้าทำการโจมตีเวียดนามใน ค.ศ. 1848 แต่ไม่สามารถ
ยึดเวียดนามได้ กษัตริย์องค์ต่อๆ มายังคงเกลียดชังฝรั่งเศส เช่น สมัยพระเจ้าตูต๊ก .
(ค.ศ. 1848 - 1858) ทรงห้ามการเผยแพร่ศาสนา ห้ามการเข้ารีต ผู้ขัดขืนถูก
ประหาร ซึ่งจำนวนผู้ถูกประหารมีบาทหลวงฝรั่งเศสด้วย การเจรจาระหว่างฝรั่งเศส
กับเวียดนามไร้ผล ในที่สุดปี ค.ศ. 1860 ฝรั่งเศสยกกำลังยึดไซ่ง่อนได้ และรุกต่อไป
เรื่อยจนในที่สุดเวียดนามแพ้ต้องทำ "สัญญาไซ่ง่อน" เมื่อ ค.ศ. 1862 โดยเวียดนาม
ต้องยกดินแดนหลายส่วนให้กับฝรั่งเศส เช่น ไซ่ง่อน เวียนหัว^{2/} ต้องเปิดเมืองท่า
เช่น อูรานให้ฝรั่งเศส รวมทั้งต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงคราม ให้เสรีภาพในการเผยแพร่
ศาสนา ฯลฯ นอกจากนี้ที่สำคัญคือ ห้ามยกดินแดนของเวียดนามให้แก่ใครโดยมิได้ปรึกษา
ฝรั่งเศส ซึ่งสนธิสัญญานี้ก่อความไม่พอใจให้ชาวเวียดนามบางกลุ่ม จนมีแผนก่อการ
จลาจลแต่แผนการล้มเหลว การต่อสู้ของเวียดนามต่อความพยายามเข้าครอบครอง
ประเทศของฝรั่งเศสเกิดขึ้นหลายครั้ง แต่ในที่สุดเมื่อ ค.ศ. 1863^{3/} เวียดนามทั้งหมด
ก็ตกอยู่ในอารักขาของฝรั่งเศส เวียดนามต้องยอมเปิดเส้นทางเดินเรือในแม่น้ำแดง
อย่างเสรี และที่สำคัญคือ นโยบายการต่างประเทศของเวียดนามต้องอยู่ในความควบคุม
ของฝรั่งเศส

ประเทศลาว

ในอดีตได้ถูกเวียดนาม พม่า และไทย รุกรานอยู่เสมอ ในช่วงศตวรรษที่ 19 ลาวตกอยู่ใต้อำนาจของไทย แต่เมื่อจักรวรรดินิยมตะวันตกแผ่อิทธิพลเข้ามาในอินโดจีน ลาว ก็ถูกรบครองโดยฝรั่งเศสในที่สุด ทั้งนี้โดยเริ่มจาก ค.ศ. 1888 กลศุลฝรั่งเศสนำทหารเข้าไปในหลวงพระบาง โดยขี้อ้างเข้าไปช่วยรบกับจีนช้อ เมื่อไทยขอให้ฝรั่งเศสถอนกำลังออกไป ฝรั่งเศสไม่ยินยอมและไทยต้องเสียดินแดนเหล่านั้นให้ฝรั่งเศส และในที่สุดใน ค.ศ. 1893 ฝรั่งเศสก็ส่งเรือรบ เข้ามายังปากน้ำเจ้าพระยาและมีการต่อสู้กันขึ้น ไทยสู้ไม่ได้จำต้องยินยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมดให้ฝรั่งเศส พร้อมทั้งจ่ายเงินค่าเสียหายให้กับฝรั่งเศส ต้องถอนทหารไทยออกจากลาว ฝรั่งเศสยังไม่พอใจเพียงแค่นั้นใน ค.ศ. 1903 ไทยต้องยอมยกดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศสไป ฝรั่งเศสจึงยอมถอนตัวจากจันทบุรี จากนั้นลาวทั้งหมดก็ตกอยู่ภายใต้การครอบครองของฝรั่งเศส

ประเทศกัมพูชา

เป็นดินแดนอีกส่วนที่ถูกผนวกเข้าไว้ในอาณานิคมของฝรั่งเศส การเข้าครอบครองกัมพูชาของฝรั่งเศสนั้น ทำโดยขี้อ้างจะคุ้มครอง "ให้พ้นจากอิทธิพลของไทย"^{๕/} และกัมพูชาซึ่งขณะนั้น เป็นประเทศราชของไทยก็ยินยอมโดยง่าย กัมพูชาได้ลงนามในสัญญาซึ่งกำหนดให้กัมพูชาเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจึงได้ครอบครองกัมพูชาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 (ค.ศ. 1867) เป็นต้นมา

ในที่สุดดินแดนของกัมพูชา ลาว และเวียดนาม ก็ตกเป็นของฝรั่งเศสรวมเรียกว่า "อินโดจีนของฝรั่งเศส"

2. การปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศส

ได้ส่งผลให้ชาวพื้นเมืองในอินโดจีนตกอยู่ในฐานะลำบากยิ่งขึ้น และฝรั่งเศสมิได้ทำการพัฒนาเศรษฐกิจหรือสังคมของอินโดจีนอย่างจริงจัง ทางด้านการปกครองนั้นฝรั่งเศสปกครอง เวียดนาม กัมพูชา และลาว แบบรัฐในอารักขา^{5/} โดยส่งข้าหลวงใหญ่มาปกครองศูนย์กลางการปกครองของฝรั่งเศสอยู่ที่ไซ่ง่อน ชาวพื้นเมืองในอินโดจีนไม่มีสิทธิในการบริหารแต่อย่างใด ฝรั่งเศสมักจะฝึกฝนชาวเวียดนามแล้วส่งไปปกครอง ลาว และเขมร หรือบางส่วนของฝรั่งเศสเข้าไปปกครองเอง ในด้านการศึกษาที่ฝรั่งเศสจะส่งเสริม เฉพาะการศึกษาด้านภาษาฝรั่งเศส และไม่สนับสนุนให้ศึกษาภาษาพื้นเมือง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการปกครองของฝรั่งเศสเอง กล่าวได้ว่า ระบบการศึกษาถูกปล่อยปละละเลยในช่วงของการเป็นอาณานิคม ด้านสังคมนั้นส่วนใหญ่จะคงไว้เหมือนเดิมไม่มีการปรับปรุงใดๆ ในประเทศลาวและเขมรยังคงมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแต่ไม่มีอำนาจในการปกครอง ส่วนสภาพเศรษฐกิจนั้นอาจกล่าวได้ว่าฝรั่งเศสมิได้พยายามส่งเสริมหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเศรษฐกิจในดินแดนเหล่านี้แต่ประการใด ในประเทศลาวนั้น เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติน้อย การยึดลาวของฝรั่งเศสจึงเพื่อเหตุผลทางการเมืองมากกว่าเศรษฐกิจ ส่วนในกัมพูชานั้นฝรั่งเศสพยายามกอบโกยผลประโยชน์เท่าที่จะทำได้ โดยมีการสร้างกิจกรรมทางพื้นฐาน เศรษฐกิจบ้างเล็กน้อย คือ ทางรถไฟ โรงพยาบาล^{6/} ในประเทศเวียดนามนั้น เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์และภูมิศาสตร์เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ฝรั่งเศสจึงบังคับชาวเวียดนามให้ผลิตวัตถุดิบตามที่ตนต้องการ และห้ามชาวเวียดนามทำการค้าแข่งขันกับตนด้วย ฝรั่งเศสพยายามหารายได้จากอินโดจีนโดยการเพิ่มภาษีและทำการผูกขาดการค้าเกลือ ผืน และสุรา เก็บภาษีที่ดินและรัชชูปการ^{7/} ฝรั่งเศสสร้างทางรถไฟเชื่อมไซ่ง่อนกับฮานอย เชื่อมไซ่ง่อนและคุนหมิง ทั้งมีการปรับปรุงท่าเรือ

ให้ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ในการค้าขายของตน อย่างไรก็ตาม ผลของการดำเนินการของ
ฝรั่งเศสมีส่วนทำให้อินโดจีนเสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเกษตร
เกษตรกรชาวพื้นเมือง เปลี่ยนฐานะจากการเป็นเจ้าของที่ดินมาเป็นผู้เช่าที่ดิน นอก
จากนั้นชาวพื้นเมืองยังได้รับความลำบากจากการที่เกลือซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมีราคาสูง
ขึ้นมาก จากการผูกขาดของฝรั่งเศส

3. การแสวงหาอิสรภาพ

เนื่องจาก ฝรั่งเศสมิได้มีนโยบายที่จะพัฒนาอินโดจีน แต่มุ่งจะกอบโกย
ผลประโยชน์และข่มขู่ชาวพื้นเมือง จึงก่อให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบของชาวพื้นเมืองขึ้น
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเวียดนาม

อย่างไรก็ดี เมื่อเทียบกับอินโดนีเซียแล้วประเทศในอินโดจีนมีความรู้สึก
เรื่องชาตินิยมน้อยกว่า ซึ่งอาจเป็นเพราะสาเหตุหลายอย่างเช่น คนจีนซึ่งมีเป็น
จำนวนมากในอินโดจีนขาดความสนใจในความ เป็นชาตินิยมของประเทศ เพราะมี
ความผูกพันอย่างเหนียวแน่นอยู่กับ เมืองแม่ของตนคือประเทศจีน และพร้อมจะให้ความ
ร่วมมือกับผู้ปกครองหรือฝรั่งเศสเมื่อใดก็ได้ ถ้าจะทำให้พวกเขาได้ประโยชน์^{8/}
นอกจากนั้นชาวพื้นเมืองเองก็มีฐานะยากไร้จนกระทั่งไม่มีเวลาคิดเรื่องชาตินิยม
แต่สาเหตุที่สำคัญที่สุดของความล่าช้าในการพัฒนาความเป็นชาตินิยมในเขตนี้ก็คือ
ชาติผู้ที่สนใจหรือเข้าใจว่าความเป็นชาตินิยมนั้นสำคัญอย่างไร ประมุขของประเทศ
เช่นจักรพรรดิควรงจะเป็นผู้นำในด้านนี้แต่ก็ไม่ทำ คนส่วนใหญ่ก็ขาดความกระตือรือร้น
ขาดความเป็นระเบียบ และไม่รู้จัก สร้างความหวัง^{9/} กลุ่มข้าราชการเป็นกลุ่มที่
ตื่นตัว แต่ก็มักจะมาร่วมกลุ่มและบางทีกลับมีความจงรักภักดีต่อฝรั่งเศส เพราะได้
รับการศึกษาจากฝรั่งเศสเป็นอย่างดี เช่น ได้รับการศึกษาจากตะวันตกและมีค่านิยม

ตะวันตก พวกนี้อาจจะมีอิทธิพลอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก เพราะฝรั่งเศสไม่เปิดโอกาสให้คนเหล่านี้แสดงความสามารถที่เขามีคนกลุ่มนี้ เช่น ัง ดินห์ เตียม ซึ่งไม่เห็นด้วยกับลัทธิมาร์ก และไม่เห็นกับการมีลัทธิชาตินิยมที่ต้องผูกพันกับระบบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์

ความคิดชาตินิยมที่สำคัญอินโดจีนมาจากกลุ่มกรรมกร และคนที่สำคัญที่สุดคือ โฮ จี มินห์ ซึ่งเป็นบุตรชายของข้าราชการคนหนึ่งของเวียดนาม โฮได้ร่วมกลุ่มกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งฝรั่งเศสในขณะที่เขาไปอยู่ประเทศฝรั่งเศส

ในเวียดนามนั้นได้มีความพยายามจะขจัดฝรั่งเศสออกไปตลอดเวลา เช่น ในค.ศ. 1920 มีนักศึกษาชาวเวียดนามตั้งขบวนการกู้ชาติ เพื่อจะแสวงหาเอกราชและจัดการปกครองแบบสาธารณรัฐ และในค.ศ. 1930 เหงียนไอควอกหรือนามแฝงว่า โฮจิมินห์ ได้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งอินโดจีนขึ้น (Indo - Chinese Communist Party)¹⁹ แม้จะชื่อว่าเป็นพรรคแห่งอินโดจีน แต่สมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคเป็นชาวเวียดนาม จุดมุ่งหมายก็เพื่อขจัดฝรั่งเศสออกไป ปรัชญาของโฮจิมินห์คือการผสมระหว่างชาตินิยมและคอมมิวนิสต์¹¹ อย่างไรก็ดี งานของเขายังไม่ประสบผลสำเร็จนัก

เมื่อญี่ปุ่นบุกเข้าอินโดจีนใน ค.ศ. 1940 อำนาจของฝรั่งเศสจึงหมดไป ในช่วงนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ของโฮจิมินห์ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "ขบวนการเวียดนาม เสรี" หรือเวียดนามห์ (Viet Mink) เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามตอลูกิลจะสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1945) ญี่ปุ่นได้ประกาศยกเลิกการปกครองแบบฝรั่งเศสแล้วแยกการปกครองอินโดจีนเป็นแต่ละประเทศ ญี่ปุ่นแต่งตั้งจักรพรรดิเบ๋าได้ เป็นประมุขส่วนทางเหนือของประเทศโฮจิมินห์กลับตั้งเวียดนาม เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม แล้วส่งทหารเข้าบุกทางใต้และได้ชัยชนะโดยที่ญี่ปุ่นไม่อาจช่วยเวียดนามได้

ได้ แต่ฝรั่งเศสกลับมาโจมตีโฮจิมินห์จนต้องถอยร่นไปตั้งหลักในประเทศจีน ฝรั่งเศส
กับโฮจิมินห์ต่อสู้กันหลายครั้งระหว่าง ค.ศ. 1945-1954 ในที่สุดฝรั่งเศสตั้งสหรัฐ
อเมริกาเข้ามาร่วมมือด้วย ทำให้การต่อสู้กลายเป็นสงครามระหว่างลัทธิไป โดยมี
รัสเซียและจีนคอมมิวนิสต์เข้าช่วยเวียดนาม ในที่สุดฝรั่งเศสพ่ายแพ้

เมื่อ ค.ศ. 1954 มีการเจรจาตกลงกันโดยมีการแบ่งประเทศเวียดนามเป็นสอง
ส่วนโดยเส้นขนานที่ 17 ทางเหนือมีโฮจิมินห์เป็นหัวหน้ารัฐบาลเรียกว่า "สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยเวียดนาม" ส่วนทางฝ่ายใต้มีโงดinh เดียมเป็นหัวหน้า เรียกประเทศว่า
"สาธารณรัฐเวียดนาม" โดยมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในขณะที่ทางเหนือเป็นแบบ
คอมมิวนิสต์

หลังจากได้เอกราชแล้วเวียดนามใต้มีได้มีสภาพที่ตึงเครียด ประชากรอด
อยากไม่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม แม้รัฐบาลจะวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
แต่ก็ไม่ได้ผลอะไรนัก อุตสาหกรรมไม่มีการสนับสนุน การปฏิรูปที่ดินทำไม่สำเร็จ
รัฐบาลของ โง ดinh เดียม ไม่ได้รับการเชื่อถือจากประชาชน มีการก่อรัฐประหาร
ล้มรัฐบาลแล้วรัฐบาลเล่าใน ค.ศ. 1963, 1964 และ 1965 และในช่วงนี้สหรัฐอเมริกา
เข้าหนุนรัฐบาลเวียดนามใต้ต่อสู้กับเวียดนามเหนืออย่างเต็มที่ แต่ในที่สุดใน ค.ศ.
1975 สหรัฐแพ้ต้องถอนตัวออกไป รัฐบาลเวียดนามใต้ยอมแพ้แก่เวียดนามเหนือ
สงคราม 30 ปีนี้ก่อความพิวาศอย่างมหาศาล ทั้งชีวิตผู้คนที่พลีสิ้น ความอดอยาก
ขาดที่อยู่อาศัย เกิดตลาดมืด

ภายหลังสงคราม เวียดนามต้องอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศ
เพื่อบูรณะประเทศอย่างมาก

ในประเทศลาวนั้นปฏิกริยาที่จะต่อสู้กับผู้ปกครองต่างชาติค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจเป็นเพราะความกระจัดกระจายของประชากร และเป็นประเทศเล็ก เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองก่อนที่ญี่ปุ่นจะล่าถอยไปได้มอบ เอกราชให้แก่ลาว เมื่อญี่ปุ่นออกไปแล้ว เจ้ามหาชีวิตลาว เกรงอำนาจฝรั่งเศสจึงคิดจะยกประเทศให้ฝรั่งเศสอีก แต่มหาอุปราชไม่เห็นด้วย เกิดการแตกแยกในลาวขึ้น ฝรั่งเศสกลับมายึดลาวได้อีกครั้งเมื่อ ค.ศ. 1946 ต่อมาฝรั่งเศสให้เอกราชแก่ลาวโดยที่ยังคุมกิจการสำคัญอยู่ จนถึง ค.ศ. 1953 จึงมอบเอกราชสมบูรณ์ให้ลาว แต่ภายในประเทศลาวเองยังแตกแยกกันอยู่ บางกลุ่ม (ขบวนการประเทศลาว) กลับไปพึ่งพามหาอำนาจฝ่ายคอมมิวนิสต์ สรุปได้ว่าเมื่อได้รับเอกราชแล้วลาวแยกเป็นสองฝ่ายโดยพฤตินัยและต่อสู้กันเอง แม้บางครั้งจะมีการรวมตัวจัดตั้งรัฐบาลก็เป็นไปได้ไม่นาน การต่อสู้ดำเนินมาจนถึงช่วงเดียวกับที่สงครามเวียดนามยุติลงคือ ค.ศ. 1973 ผู้นำของลาวจึงหันเข้าหาเจรจกันเพื่อยุติสงคราม มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นได้สำเร็จใน ค.ศ. 1974

ในกัมพูชานั้นการแสวงหาเอกราชดำเนินอย่างเนือยๆ การเรียกร้องเอกราชในสมัยที่ฝรั่งเศสปกครองอยู่มีน้อย อาจเป็นเพราะฝรั่งเศสปกครองกัมพูชาแบบมอมเมา^{12/} ไม่มีกฎระเบียบบังคับมากมาย ประชาชนเล่นการพนัน ดื่มสุราได้ตามความพอใจ ไม่มีการกระตุ้นให้ประชาชนสนใจการเมือง การต่อสู้ของกัมพูชา เช่น การออกหนังสือพิมพ์โดย ชัน จ็อก ทันท์ ในค.ศ. 1940 ชักชวนประชาชนให้ต่อต้านฝรั่งเศสก่อนที่ญี่ปุ่นจะเข้ายึดครองกัมพูชา เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม ฝรั่งเศสกลับมาครองกัมพูชาอีกและสนับสนุนให้เจ้าสีหนุตั้งรัฐบาลเมื่อ ค.ศ. 1947 แต่ทว่ายังมีผู้มีเอกราชสมบูรณ์ ชัน จ็อก ทันท์ ซึ่งถูกจับไปกักบริเวณที่กรุงปารีสหนีกลับเข้ามายัง

กัมพูชาอีก และจัดตั้ง "องค์การเขมรเสรี" ต่อสู้กับฝรั่งเศส จนฝรั่งเศสซึ่งขณะนั้นมี ภาวะหนักในการทำสงครามในอินโดจีนกับเวียดนามอยู่แล้ว ต้องยอมประนีประนอมใน บางประการ แต่ทว่าเขมรเสรียังคงร่วมมือกับเวียดนามต่อสู้เพื่อเอกราชต่อไป จน ในที่สุดในปี ค.ศ. 1954 ในการเจรจาที่กรุงเจนีวาฝรั่งเศสยอมให้เอกราชอย่าง สมบูรณ์แก่อินโดจีน

อย่างไรก็ดี ปัญหาภายในของเขมรยังไม่จบลง มีการแตกแยกออกเป็น หลายฝ่าย และมีการรบพุ่งแย่งชิงอำนาจภายในประเทศนอกจากการรบพุ่งภายในแล้ว เขมรยังมีกรณีพิพาทกับไทยอยู่เสมอด้วย

4. เศรษฐกิจของอินโดจีน

ประเทศเหล่านี้มีเศรษฐกิจหลักคือ การเกษตรกรรม ในประเทศลาวนั้น ประชาชนทำนาเป็นอาชีพหลัก ในราวทศวรรษ 1960 นั้น ปรากฏว่ามีพืชอื่นๆ ด้วย คือ ข้าวโพด น้ำตาลมะพร้าว อ้อย ส่วนในกัมพูชา มีการผลิต ยาสสูบ น้ำมันปลา มัง ยางพารา ฝ้าย และพริกไทย^{13/} แต่ทว่าพื้นที่ทำการเพาะปลูกของประเทศเหล่านี้ น้อยมาก ส่วนใหญ่ถูกปล่อยให้เป็นป่า ทางด้านอุตสาหกรรมมีอยู่บ้าง เช่น การทำโรง สีขาว ทอผ้าไหม การปั้นถ้วยชาม ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขั้นต้น ส่วนอุตสาหกรรมสมัย ใหม่ที่มีอยู่ในช่วงทศวรรษ 1960 คือ การกลั่นน้ำมัน โรงงานทำแก้ว ฯลฯ แต่ อุตสาหกรรมสมัยใหม่นี้ไม่ช่วยการจ้างงานเท่าที่ควร มีแรงงานชาวพื้นเมืองเพียง ประมาณ 2% ที่เข้าไปทำงานในภาคอุตสาหกรรม^{14/} ส่วนการค้าตกอยู่ในมือชาว ต่างชาติ ในกัมพูชานั้นการค้าตกอยู่ในมือของชาวจีนและชาวเวียดนาม ปลาย ทศวรรษ 1960 เศรษฐกิจของลาวและกัมพูชายังอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ต้องแสวง

หาความช่วยเหลือจากสถาบันระหว่างประเทศอย่างมาก

ส่วนประเทศเวียดนามนั้นในช่วงทศวรรษ 1960 มีข้อมูลค่อนข้างจำกัด แต่ที่ เช่นเดียวกับประเทศลาวและเขมรคือ การปลูกข้าวเป็นการผลิตที่สำคัญ สถิติของ ทศวรรษ 1960 พบว่าการผลิตข้าวได้รับความกระทบกระเทือนจากภาวะธรรมชาติ และสาเหตุจากสงคราม เพราะแรงงานไม่มีโอกาสทำการผลิต เนื่องจากถูกเกณฑ์ ไปทำสงครามบ้างหรือหลบภัยจากสงครามบ้าง ในเวียดนามเหมือนนอกจากการผลิต ข้าวแล้ว มีการเลี้ยงสุกร ผลิตน้ำตาล กาแฟ ชา เป็นต้น สินค้าเหล่านี้มีการส่งออก ต่างประเทศด้วย การค้าของเวียดนามเหนือในทศวรรษ 1960 นั้น ส่วนใหญ่เป็นการ ค้ากับจีนแผ่นดินใหญ่ และรัสเซีย ในเวียดนามใต้นั้น มีการปลูกถั่ว อ้อย และยางพารา นอกจากการปลูกข้าวเป็นพืชหลัก

กล่าวได้ว่า ฝรั่งเศสมิได้ดำเนินการใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่าต้องการ พัฒนาอินโดจีน ประกอบกับการมีสงครามภายในอินโดจีนเองตลอดเวลา ดังนั้น เมื่อ ประเทศเหล่านี้ได้ปกครองตนเอง จึงปรากฏว่าสภาพเศรษฐกิจอยู่ในภาวะที่ทรุดโทรม ภายหลังสงครามอินโดจีนครั้งที่สอง เสร็จสิ้นลงในต้นทศวรรษ 1970 ในประเทศเวียดนาม นั้นประชาชนอดอยาก ไร้ที่อยู่อาศัย เกิดสภาพตลาดมืด ตลอดจนปัญหาอาชญากรรม การดำเนินงานของรัฐบาล เวียดนามในขณะนั้นคือ มีการโอนกิจการขนาดใหญ่มาเป็น ของรัฐ เข้าควบคุมการธนาคารและการค้าระหว่างประเทศ ระบบทุนนิยมยังมิได้เลิก ล้มโดยเด็ดขาด เอกชนยังสามารถประกอบกิจการย่อยๆ ต่อไปได้ การถือครองที่ดิน โดยเอกชนยังคงมีอยู่ ในขณะที่เดียวกันมีการเพิ่มสวัสดิการให้แก่กรรมการในโรงงาน ด้วย¹⁵ อย่างไรก็ดี ทรัพยากรของเวียดนามถูกทำลายลงอย่างมากมาย เช่น ป่าไม้ ถูกทำลายถึง 5 ล้านเอเคอร์¹⁶ เวียดนามได้พยายามแสวงหาความช่วยเหลือจาก ต่างประเทศทั้งฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์และโลกเสรี นอกจากนั้นองค์การระหว่างประเทศ

เช่น ธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาเอเชีย และองค์การเงินทุนระหว่างประเทศต่างให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนาม

ส่วนเศรษฐกิจในประเทศลาวหลังจากได้รับเอกราชแล้วต้องพึ่งพา
สหรัฐอย่างมาก แต่กระนั้นการพัฒนาในลาวยังอยู่ระดับต่ำมากขาดการสาธารณสุขโรค
ต่างๆ มาตรฐานชีวิตของประชาชนเสื่อมโทรมมีการขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรง
รัฐบาลต้องเกณฑ์ประชาชนทำการผลิตอาหาร ปลูกพืชผัก รัฐบาลกำหนดให้ข้าราชการ
ทำงานสัปดาห์ละ 6 วัน ถ้าว่างให้ทำสวนครัว^{17/} รัฐบาลพยายามแก้ปัญหาราคาเพื่อ
ด้วยวิธีการหลายอย่างรวมทั้งการเปลี่ยนมาตราเงิน มีการเข้ายึดกิจการขนาดใหญ่
เป็นของรัฐ ส่วนกิจการขนาดย่อมนั้นให้เอกชนดำเนินงานต่อไปได้ ลาวก็เช่นเดียวกับ
กัมพูชาที่จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

ในกัมพูชานั้นหลังจากได้รับเอกราชแล้วเจ้าสีหนุพยายามใช้นโยบายความ
เป็นกลาง โดยอิงทั้งฝ่ายโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์ แต่ก็ไม่เป็นผลดีแก่ประเทศ
กัมพูชา เพราะกลับกลายเป็นการชักศึกเข้าบ้านและทำลายตนเองในที่สุด ความจริง
เศรษฐกิจกัมพูชาแม้ช่วงต้นทศวรรษที่ 1950 นั้นกล่าวได้ว่า ทางด้านเกษตรกรรมยัง
เป็นการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเอง คือผลผลิตเกือบทั้งหมดจะใช้ในการบริโภคมากกว่าการ
นำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่นใช้เงินลงทุนในการผลิตน้อย ระดับเทคโนโลยียัง
ต่ำมาก ใช้แรงงานของสัตว์และคนในการผลิต แต่อย่างไรก็ตาม มีกิจการที่เป็นการ
ลงทุนแบบทันสมัยในด้านเกษตรกรรมอยู่บ้าง คือการปลูกยางพาราแต่เจ้าของสวนยาง
เป็นชาวต่างประเทศทั้งหมดและผลผลิตของยางนั้นเพื่อการส่งออก^{18/} ซึ่งคล้ายกับ
กรณีของไทยคือ การผลิตยางพารานั้นมิได้บริโภคในประเทศ

ส่วนอุตสาหกรรมของกัมพูชานั้นอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมยิ่งกว่าการเกษตร

กรรม ภาคอุตสาหกรรมมีขนาดเล็ก และในภาคอุตสาหกรรมนี้กิจการสำคัญ ตกอยู่ในมือของชาวต่างชาติ เป็นส่วนใหญ่ เช่น โรงสีข้าว ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับสภาพของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทั่วไป

การที่เศรษฐกิจของกัมพูชาไม่พัฒนานั้น อาจเป็นเพราะสาเหตุของการถูกครอบงำโดยฝรั่งเศส เขี้ยว สัมพันธ์ อ้างว่าก่อนที่ฝรั่งเศสจะเข้ามาครอบงำนั้น เศรษฐกิจของกัมพูชาก้าวหน้ากว่าระบบศักดินาในยุโรป^{19/} ระบบการค้าขายแลกเปลี่ยนในตลาดเกิดขึ้นแล้ว และอุตสาหกรรมหัตถกรรมกำลังเจริญ แต่หลังจากที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองได้ทำลายความเจริญดังกล่าว การที่สินค้าจากต่างประเทศเข้ามาแข่งขันได้ เสริมผลให้สินค้าอุตสาหกรรมพื้นเมืองต้องหยุดชะงัก ดังนั้น ผู้ผลิตชาวพื้นเมืองจึงต้องถอยกลับไปทำงานด้านกสิกรรม หรือยังคงผลิตอุตสาหกรรมขนาดเล็กต่อไปพร้อมกับเพาะปลูกเลี้ยงตัว หรือทำการค้าสินค้ายุโรปแทน ในที่สุดกัมพูชากลายเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพาสินค้าทุนและสินค้าบริโภครวมจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันปัญหาเกี่ยวกับที่ดินมีมากขึ้น นายทุนที่ดินและข้าราชการใช้วิธีการต่างๆ ทำให้ชาวนาสูญเสียที่ดินมากขึ้นทุกที โดยที่รัฐบาลมิได้ช่วยเหลือในการปรับปรุงวิธีการผลิตให้แก่เกษตรกรมากนัก ปรากฏว่าชาวนาดกเป็นผู้ขี้มามากขึ้นทุกที และรายได้ที่บรรดานายทุนที่ดินได้ก็นำไปซื้อสินค้านำเข้าฟุ่มเฟือย สภาพของชาวนาได้ว่า "ชาวนายังมีชีวิตที่ต้องพึ่งพาเจ้าที่ดิน นายทุน เงินกู้และสภาพอากาศแบบมรสุมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา"^{20/}

การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมของเขมรในช่วงที่ทุนนิยมต่างประเทศมีอิทธิพลนั้นก็มีได้มีส่วนช่วยจ้างแรงงานพื้นเมืองเท่าที่ควร เพราะในการผลิตอาศัยทุน เครื่องมือ แรงงานฝีมือ ตลอดจนวัตถุดิบจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ การผลิตสินค้าส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อสนองตลาดในเมืองและตลาดต่างประเทศ เขี้ยว สัมพันธ์ เห็นว่าการ

ที่ระบบ เศรษฐกิจของ เขมรต้องพึ่งพิงอยู่กับระบบ เศรษฐกิจต่างประเทศมิใช่ทางแก้ปัญหา การด้อยพัฒนาของชาติ เพราะกลับจะทำให้เกิดผลร้ายแก่ เศรษฐกิจของ เขมรเอง อาทิ เช่น การเติบโตของอุตสาหกรรมชาติอาจถูกจำกัดโดยอิทธิพลของบริษัทต่างชาติ ซึ่งจะมีผลเสียต่อการจ้างงานและมาตรฐานการครองชีพของประชากร อาจจะทำให้เกิดการชะงักของการค้า การผลิตทางเกษตร ภายในประเทศ และยิ่งไปกว่านั้น โดยหลักการแล้วผลของการพึ่งพิงอาจนำไปสู่ปัญหา เสถียรภาพทางการเงินของประเทศ ก็ได้ เช่น การยอมรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศมักจะ เป็นไปโดยมี เงื่อนไขที่จะให้ประโยชน์แก่ผู้เป็นเจ้าของเงินทุนอย่างมาก เพราะไม่มีผู้ใดทว่านพิชโดยไม่หวังผล การพึ่งพิงต่างชาติอาจนำไปสู่การตก เป็นหนี้ต่างประเทศอย่างหนัก จนในที่สุดบรรดา ผู้ให้ความช่วยเหลืออาจเข้ามามีอิทธิพลในประเทศทางการ เมืองและ เศรษฐกิจได้

อย่างไรก็ตาม เป็นสิ่งที่จะต้องยอมรับว่าในบรรดาประเทศอินโดจีนนั้นมีเพียง เวียดนามเท่านั้น มีทรัพยากรค่อนข้างสมบูรณ์ ในขณะที่เขมรและลาวมีทรัพยากร ธรรมชาติจำกัด ประชากรน้อย ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งของการพัฒนา ส่วน อุปสรรคอีกประการหนึ่งก็คือ ความสงบสุขในดินแดนนี้ยังหาได้บังเกิดไม่ ทรายใด ที่ภาวะสงครามยังไม่หมดสิ้น การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้อย่างไร การสงครามรังแต่จะ นำมาซึ่งความพินาศย่อยยับของชีวิตผู้คน ทรัพย์สิน และในที่สุดก็คือ การทำลาย ประเทศของคนนั่นเอง ดังที่ได้เห็นจากเหตุการณ์ทุกวันนี้ก็คือ การอพยพหลบหนีของ พลเมืองออกจากประเทศทั้งสาม มาพำนักในประเทศต่างๆ ในลักษณะของผู้อาศัย เป็นที่น่าสมเพช หากยอมรับว่าแรงงานคือปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานฝีมือแล้ว การอพยพของประชากรออกจากประเทศอินโดจีนก็คือ ความสูญเสียปัจจัยการผลิตที่สำคัญไปนั่นเอง เพราะผู้ลี้ภัยที่จะได้รับเลือกเข้าไปอยู่ อาศัยในประเทศต่างๆ มักจะเป็นแรงงานที่มีความรู้และมีฝีมือ นอกนั้นก็จะถูกผลัก

ต้นให้กลับไปอยู่ในประเทศดั้งเดิมในที่สุด และการพัฒนาประเทศย่อมเป็นไปได้ถ้า
ขาดแคลนแรงงาน ความไม่สงบและความสูญเสียที่เกิดขึ้นแก่ประเทศอินโดจีนน่าจะ
เป็นเครื่องเตือนสติให้กับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ว่า
ศรัทธาที่ยังมีความแตกแยกภายในประเทศ การบริหารงานไร้ประสิทธิภาพมีความ
ทุจริตในการหน่วยงาน ตลอดจนมีความมุ่งร้ายประเทศเพื่อนบ้านแล้ว วาระสุดท้าย
ของประเทศก็จะมาถึงในเวลาอันไม่ช้า

เชิงอรรถ

1. ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์, (กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2524), หน้า 142 และ หน้า 176.
2. เรื่องเดียวกัน, หน้า 177.
3. เรื่องเดียวกัน, หน้า 180.
4. ดี.จี.อี.ฮอลล์ (แต่ง), ชำญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ (บก.แปล), ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 2, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2522), หน้า 790.
5. ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, เรื่องเดิม, หน้า 185.
6. เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
7. ทิพย์อุบล ดาบสุวรรณ และคณะ, ประวัติศาสตร์ตะวันออกเฉียงใต้, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522) หน้า 267.
8. Claude A. Buss, Contemporary Southeast Asia, (New York : Van Nostrand Reinhold Company, 1970), p.34.
9. Loc.cit.
10. ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, เรื่องเดิม, หน้า 197.
11. Claude A. Buss, op.cit., p. 35.
12. ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, เรื่องเดิม, หน้า 187.
13. F.W.Speed, South East Asian Peninsula Today, (London: Angus and Robertson, 1970), p. 56.
14. Ibid., p. 57.
15. ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, เรื่องเดิม, หน้า 203.
16. เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
17. เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.
18. เขียว สัมพันธ์, เศรษฐกิจกับพัฒนาอุตสาหกรรม, (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียฯ ภาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525) หน้า 9.
19. เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
20. เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.